

Platforma
organizacija za saradnju
sa mehanizmima Ujedinjenih
nacija za ljudska prava

ZAŠTITNIK GRAĐANA

Zoran Pašalić

Deligradska 16, Beograd

OTVORENO PISMO PLATFORME ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA ZA SARADNJU SA MEHANIZMIMA UJEDINJENIH NACIJA ZA LJUDSKA PRAVA¹

Umesto unapređivanja položaja osoba sa mentalnim invaliditetom, preporukama u Redovnom godišnjem izveštaju za 2018. godinu podstiče se segregacija i kršenje prava osoba sa invaliditetom.

U Redovnom godišnjem izveštaju Zaštitnika građana za 2018. godinu, koji je objavljen 15. marta 2019. godine, dali ste preporuke koje su u suprotnosti sa međunarodnim ugovorima koje je Republika Srbija ratifikovala, kao i sa nacionalnim javnim politikama. Ratifikacijom UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (2009), Srbija se opredelila za proces deinstitutionalizacije, a Zaštitnik građana je aktivno učestvovao u ovom procesu i zagovarao za deinstitutionalizaciju, na primer, Mapom puta deinstitutionalizacije (2014),² a mnogo ranije se i deklarativno opredelila za prelazak sa institucionalne na negu osoba sa invaliditetom u zajednici.

U izveštaju za 2018. godinu, **preporučili ste izgradnju novih stacionarnih ustanova za dugotrajni smeštaj osoba sa autizmom, odnosno proširivanje njihovih kapaciteta.**³ Ovom preporukom se krše prava osoba sa invaliditetom da žive u porodičnom okruženju i u zajednici, kao i pravo na slobodu i društvenu inkluziju. Podsećamo da je **izgradnja**

¹ Platformu su osnovale i čine organizacije: Astra; Atina; A11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava; Beogradski centar za ljudska prava; Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije; Centar za prava deteta; ERA – Savez za jednaka prava LGBTI osoba; FemPlatz; Gayten – LGBTI; Grupa 484; Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S; Komitet pravnika za ljudska prava YUCOM; Međunarodna mreža pomoći I.A.N.; Mreža organizacija za decu MODS; Nacionalna organizacija Osoba sa Invaliditetom; Mreža SOS Vojvodina i Stalna konferencija romskih udruženja građana.

² Mapa puta deinstitutionalizacije dostupna na sajtu Zaštitnika građana:

<https://www.osobesainvaliditetom.rs/attachments/Mapa%20puta.pdf>

³ Redovan godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2018. godinu, 15. mart 2019, str. 47

institucija proces suprotan deinstitutionalizaciji, kao i da nedavni **smrtni slučajevi u ustanovama socijalne zaštite u Trbunju, Tutinu i Sremčici** jasno pokazuju da institucije ne mogu da pruže **kvalitet života kakav je moguć u zajednici uz podršku, a mogu biti opasne i po život** korisnika ustanova.

Umesto podsticanja razvoja usluga za ostanak u porodici i stanovanje uz podršku za sve osobe sa invaliditetom, vaše preporuke su suprotne standardima međunarodnog prava i Poglavlja 19⁴ u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, koje podrazumeva sprovođenje mera socijalne inkluzije.⁵ Međunarodna zajednica je zabrinuta zbog položaja osoba sa mentalnim invaliditetom u institucijama u Srbiji, o čemu svedoče izveštaji UN Komiteta za prava osoba sa invaliditetom,⁶ UN Komiteta protiv torture,⁷ Specijalnog izvestioca UN za torturu,⁸ UN Komiteta za prava deteta,⁹ Evropske komisije,¹⁰ Evropskog komiteta za prevenciju torture¹¹ i drugih tela kojim se **konstatuje kršenje prava u ovim ustanovama i preporučuje smanjivanje broja korisnika u institucijama i razvijanje usluga u zajednici, odnosno, njihova deinstitutionalizacija**. Imajući u vidu da ste preporučili i bolje finansiranje usluga u zajednici, može se konstatovati da smatrate da **osobe sa autizmom treba da budu u institucijama, a da usluge u zajednici treba razvijati za ljude sa drugim tipovima invaliditeta**. Ovakvo stanovište je nesumnjivo diskriminatorno, a argument koji se odnosi na duge liste čekanja očigledno nije valjan, jer **ove liste postoje zbog nedostatka adekvatnih usluga i podrške u otvorenoj zajednici**.

Takođe, u svom izveštaju istakli ste značaj i podržali ste otvaranje radnih centara (str. 45), suštinski segregišućeg oblika angažovanja koji dodatno otežava inkluziju, a samim **korisnicima uskraćuje dostojanstvenu nadoknadu za rad**. Angažovanje u radnim centrima nije zaposlenje već oblik rehabilitacije, a nadoknada nije plata već „novčana

⁴ Socijalna politika i zapošljavanje.

⁵ Evropska unija je zabranila upotrebu svojih fondova za izgradnju i proširivanje kapaciteta institucija za smeštaj osoba sa invaliditetom.

⁶ Zaključna zapažanja na inicijalni izveštaj Srbije, Komitet Ujedinjenih nacija za prava osoba sa invaliditetom, 23. maj 2016, par. 14 i 40.

⁷ Zaključna zapažanja na drugi periodični izveštaj Srbije, Komitet Ujedinjenih nacija protiv torture i drugog surovog, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja, 3. jun 2015, Par. 18

⁸ Izveštaj Specijalnog izvestioca UN za torturu i drugo surovo, nečovečno i ponižavajuće postupanje i kažnjavanje o poseti Srbiji i Kosovu, 25. Januar 2019, par. 107

⁹ Zaključna zapažanja na kombinovani drugi i treći periodični izveštaj Srbije, Komitet Ujedinjenih nacija za prava deteta, 3. februar 2017, par. 40

¹⁰ Izveštaj Evropske komisije za Srbiju 2018, COM (2018) 450 final, 17. april 2018, str. 24

¹¹ Izveštaj o poseti Srbiji, CPT/Inf (2016) 21, 26. novembar 2015, par.181

pomoć” u visini od 20% od minimalne zarade¹². **Ovakve zakonske odredbe i sama preporuka Zaštitnika građana su diskriminatorne i ponižavajuće prema osoba sa mentalnim invaliditetom.** Podsećamo da je UN Komitet za prava osoba sa invaliditetom izrazio zabrinutost zbog postojanja radnih centara i preporučio Srbiji da omogući zaposlenje na otvorenom tržištu rada svim osobama sa invaliditetom, koje bi se sprovodilo uz određena prilagođavanja i asistenciju onda kada je to potrebno.¹³

Postupanje po ovim preporukama Zaštitnika građana predstavljalo bi regresiju Republike Srbije u ostvarivanju prava osoba sa invaliditetom i usklađivanju domaćeg pravnog okvira sa ratifikovanim međunarodnim sporazumima i tekovinama Evropske unije.

Platforma organizacija civilnog društva izražava duboku zabrinutost zbog činjenice da Zaštitnik građana, nezavisni državni organ za zaštitu ljudskih prava daje preporuke suprotne međunarodnim standardima ljudskih prava, kao i zbog činjenice da još uvek nije izabran zamenik/ca Zaštitnika građana za prava osoba sa invaliditetom.

Zbog svega navedenog, predlažemo da povučete sporne preporuke, kao i da o tome obavestite Narodnu skupštinu Republike Srbije i širu javnost.

U Beogradu, 21. marta 2019. godine

¹² Zakon o zapošljavanju i profesionalnoj rehabilitaciji osoba sa invaliditetom, Sl. glasnik RS. 36/2009.

¹³ Zaključna zapažanja na inicijalni izveštaj Srbije, Komitet Ujedinjenih nacija za prava osoba sa invaliditetom, 23.maj 2016. par. 55-56